

Panun rakinoita

Vastako 80 vuotta Akseli Gallén-Kallelan syntymästä! Ja kuitenkin tuntuu meidän ikäluokastamme siltä, että hän on historiallinen henkilö. Historiallinen — niin, tietysti hän sitä onkin, mutta ei siinä mielessä, että hänen kuolemaistaan olisi kulunut ihmisikää, vaan koska hänen elämäntyönsä nousi tasolle, jonka arvoa eivät tule vuosisadatkaan himmentämään.

Gallén-Kallela oli suunnilleen Juhani Ahon, Arvid Järnefeltin ym. nuor-suomalaisten ikäluokkaa. Hänen kehityskaarensa taiteilijana oli jossain määrin samanlainen kuin Juhani Ahon. Niin kirjallisuudessa kuin kuvataiteessa vallitsi 1880-luvulla, jolloin nämä olleet tulevat suurmiehet aloittivat elämäntyönsä, realistinen suunta, tinkimätön totuuden vaatimus. Si-

tä noudatti Aho, realistiemme ensimmäisiä kirjallisuudessa, sitä Gallén taiteessaan. Gallénin "Akka ja kissa" taulua vastaisivat näin Ahon "Rautatie" ja "Yksin". Mutta molemmilla tämä kausi oli ohimenevää, ikäänkuin välikausi kansallisromantiikkaan, jonka ilmauksena Aho kirjoitti "Panunsa" ja Gallén loi kuuluiast kalevala-aiheet maalauksensa.

Gallen oli kansallisin maalarimme, niin kansallinen, että hänen nimensä on muodostunut yhtä kuvaavaksi laatusanaksi kuin esim. kalevalalainen. Itse kukin meistä on "syyllistynyt" tämän vertauskuvan käyttöön. Muistuu mieleeni muudan maisemanäky kaukana Uhtuan korvessa, kuulun Eldankan rannoilla sodan alkupuolella. Oiin yksikseni hiihdellen osunut vaaran

laelle, josta silmiäni eteen avautui talvisen auringon valossa aito-karjalainen maisema järvineen, jylhine metsineen, koskemattomine korpineen ja siinä lähinnä minua, vierasta, kohosi kallion kupeesta käkkyräinen mänty. Kun tuosta maisemasta kerroin käytin vaistomaisesti sanaa "gallén-kallelainen", koska se minulle itselleni antoi jälkikäteenkin ilmielävän kuvan siitä, mitä olin nähnyt.

Edessäni on vanha tutkielma Axel Gallénista. Sen kansikuva esittää hänen Ex-libris-merkkiään, joka sekin on aito-gallénmainen: korkean paljaan kallion laella pien-pien hirsistä veistetty tupanen, kallion kupeessa yksinäinen kelo ja toinen käkkyrämänty, taustana, syvällä laaksossa, metsää, lopputtomiin metsää, pilvissä kaiken yläpuolella yksinäinen haukka tai kotka, kuningaslintu.

Koristeellinen ja jylhä kirjanmerkki!

— — —

Gallen lähti hyvin nuorena omille teilleen. Hän ei sopeutunut tavallisiin kaavoihin, kaikkein vähimmäisten koulun puitteisiin. Itse mestari on kertonut hauska näistä muistoistaan eräälle elämäskerrallisen tutkielmansa kirjoittajalle, että "vihdoin vanhempieni oli pakko sallia minun kääntää selkäni Cornelius Nepoksen nerontuotteelle, tälle 'sivistyksen' kivijalan ylimmälle lohkariele, puhumattakaan algebrasta ja muista hengen kidutusneuvoista". Tuleva mestari palasi metsään halkoja hakkaamaan, niinkuin eräs hänen opettajistaan oli häntä kehoittanutkin, mutta teki sen hieman toisin kuin opettajansa varmaan oli arvannut. Hän kuoli professorina.

Kun edellä oli puhe Ahosta ja Gallénista en malta olla ottamatta tähän palasta Gallén-Kallelan kirjoitustyylistä, joka sekin on melko erikoista ja hänelle luonteenomaista. Aihe ja ennen kaikkea tyyli sellainen kuin Ahon "Juhasaan" tavoittama oli tietenkin

Gallénille hyvin läheinen ja niinpä kirjoitti hän ystävälleen Aholle:

"Veli, 'Mies — pitkäselkä, rohdinpaita, virsujalka', mestarina, mehevästi alkaa kirjasi, josta kuitenkin en aio ritiikkona Sinua kiitellä, vaan vanhana ihailijanasi iloani ilmaista. Enkä ole ehtinyt lukemisessa pitkälle, koska vasta eilen illalla kouraan sain, ja kosken (kosken) koskaan nielemällä hyviä kirjoja hotkase.

Sana Sinusta loskahtavat kuin kirveen iskut, ja paikalleen sattuvat, että *korvantakusia mieluisasti hivelee*. Tätä lukien tuntuu kuin olisi hyvin helppo kirjoja kirjoitella, — mutta paljon *kuuluu hakekausta kaskien alapäästä, niinkuin semmoisten, jotka eivät oikein osaa* — Enpä mene vertauksiin, mutta täytyy minun sanoa, että harvoin maailman kauniimpaa kieltä enää näin rehevästi, yksinkertaisesti ja somasti käytetään". (Harvennukset allekirjoittaneen)

P a n u